

Kucher Z. S. Guidelines student's independent work in training art and graphic activities.

This article presents the results investigation of the theory and practice of students' individual work's management. New approaches to the management of educational-cognitive students' activity in the process of studying design and modelling clothes are offered.

Keywords: management, students' individual work, art-design activities.

Кучер С.

Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядається сутність поняття “художня культура” та її близькість із “естетичною культурою”. Запропоновано способи формування та критерії оцінювання рівня художньої культури у студентів технологічно-педагогічних факультетів.

Ключові слова: художня культура, естетична культура, професійна компетентність.

У сучасних умовах освіта зводиться, перш за все, до відтворення і трансляції нагромаджених у минулому знань, досвіду, культури. Та життєдіяльність особистості здійснюється у процесі освіти – знання і досвід минулого повинні бути трансформовані у здатність людини проектувати та будувати майбутнє, адже проектність пронизує усі сфери людської діяльності. Провідним видом діяльності людини під час розв'язання життєвих та виробничих завдань є технологічний підхід, а саме, аналіз проблеми чи завдання, вміння визначення цілей і знаходження нестандартних шляхів його досягнення за допомогою проекту власних дій.

Специфіка майбутньої педагогічної діяльності вчителя технологій пов'язана з творчістю, дизайном одягу, процесом проектування швейних виробів, де необхідним є певний рівень сформованості художньої культури.

Поняття “художня” та “естетична культура” включає культуру суспільства та особистості. Результати наукових досліджень, що торкаються проблем формування художньої культури з точки зору психології (Л. В. Виготський, Л. А. Венгер, В. І. Киреєнко, Г. С. Костюк та ін.) та педагогіки (А. В. Галізова, В. Рогозіна та ін.) дозволяють стверджувати про необхідність створення системи виховання художньої культури особистості. Окремі аспекти професійно-естетичної підготовки педагогів досліджували С. Батишев, Н. Миропольська, Г. Феміна та ін..

Та головна мета освіти полягає у підготовці компетентного фахівця, який би володів не тільки знаннями з дисциплін швейного профілю, а й художньо-естетичними знаннями в теорії та історії мистецтва, костюму, напрямів моди. Компетентність майбутнього вчителя проявляється перш за все, у естетичному сприйманні та перетворенні дійсності за законами краси, у вмінні реалізувати творчі задуми у процесі створення чи реконструкції виробів та безпосередньо у педагогічній діяльності.

Мета статті – виявити та обґрунтувати умови формування художньої культури майбутніх учителів. Актуальність проблеми зумовлена недостатнім рівнем сформованості художньої культури майбутніх учителів технологій.

Спираючись на твердження провідних науковців та практиків, ми спробували уточнити сутність понять “компетентність” та “компетенції”. Більшість із них переконані, що навчальна діяльність має не лише дати студентові певну суму знань, але й *сформувати комплекс компетенцій*. Вважаємо, що саме останній необхідно приділяти більше уваги

викладачу. Адже саме компетентність може стати тією метою навчання, досягнення якої прагне як суспільство, так і майбутній спеціаліст.

Дефініція “компетенція” органічно пов’язана із поняття “компетентність” і є вихідним від неї. Під поняттям “компетентність” А. В. Хуторський має на увазі володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмету діяльності. За поділом змісту навчального матеріалу ним виділено три рівні компетенцій: ключові (загальний зміст освіти); загальнопредметні (охоплюють коло предметів певної освітньої галузі); предметні (для певного навчального предмету) [9, с. 60-61].

Як стверджують науковці С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, “компетенція – це загальна здатність студента до професійної праці і життєдіяльності, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчання” [4, с. 234].

Порівняльний аналіз результатів дослідження проблеми професійної компетентності у сучасних соціально-економічних умовах дозволяє відмітити, що у більшості країн поняття “компетентність” включає такі компоненти: ефективне виконання індивідуальних професійних обов’язків; здатність розв’язувати складні нетипові завдання; особистісна відповідальність за результати роботи і її удосконалення; здатність до прогностичного застосування знань та умінь.

На думку В. Т. Лозовецької, “професійна компетентність” викладача – це інтегрована якість, яка включає рівень оволодіння професійними знаннями, вміннями й навичками, а також особистісну компетенцію, яка виявляється у готовності до постійного саморозвитку та самовдосконалення. Та все ж формування компетентності забезпечує педагогічна система, “яка передбачає системне розв’язування у навчальному процесі проектних завдань діяльності на основі дотримання принципів системності та свідомості” [7, с. 53-55].

За узагальненими результатами дослідження “компетентність” – це психологічна і педагогічна якість, яка означає силу і впевненість, що йде від почуття власної успішності і користі; це не тільки продукт, а й процес, в якому людина усвідомлено та раціонально застосовує набуті знання, вміння та навички беручи на себе відповідальність за результати своєї діяльності.

Таким чином, можна сказати, що більшість науковців основними положеннями концептуальних засад формування компетентності сучасного викладача із застосуванням діяльнісного підходу вважають: моделювання реальних умов діяльності; створення чітко визначених мотивів та професійних цілей; здійснення самостійної проектної діяльності, скерованої на реалізацію проектних завдань програм; професійна співпраця у колективі; створення умов для розвитку особистості, її здатності до розробки власної стратегії професійної самореалізації та самовизначення.

Сформованість професійної компетентності майбутнього вчителя розглянемо у двох аспектах – педагогічному та професійному. У педагогічній компетентності доцільно виокремити такі основні складові як: когнітивна компетентність; значеннєва та комунікативна. Професійна компетентність значно вужча і відповідає певному напрямку підготовки за спеціальністю. Так, для майбутнього вчителя технологій компетентність має досить різнобічний характер і одним із її вагомих компонентів можна вважати художньо-естетичну культуру особистості.

Формування художньої культури є необхідною складовою розвитку здатності особистості до повноцінного сприйняття та адекватного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності. У визначенні “художньої культури особистості” Н. Є. Миропольська підкреслила, що це специфічна якість неповторної унікальної індивідуальності, у змісті якої вбачається самореалізація особистості спочатку у мистецтві, а потім і в буденному житті.

Спираючись на такі позиції, науковець пропонує вимірювати художню культуру за

критеріями, що об'єднані у чотири групи: 1) змістовна – передбачає наявність нормативних знань, умінь і навичок у галузі мистецтва; 2) особистісно-емоційна – включає розвиненість емоційно-чуттєвої сфери; 3) художньо-самостійна, під якою розуміється індивідуальна діяльність особистості в галузі художньої культури; 4) філософська (гуманітарна), що передбачає наявність інтелектуальних умінь і спроможність учнів використовувати знання [5, с. 274-276].

При виборі критеріїв та показників до них (наявність яких характеризувала повноту сформованості естетичної культури) Л. М. Михайлова зосередила увагу на наступних: *емоційний критерій* (емоційно-чуттєвий відгук на прекрасне й потворне, піднесене й низьке, комічне і трагічне; вміння керувати своїми почуттями; вміння співчувати та співпереживати); *інтелектуальний критерій*; *мотиваційно-діяльнісний*; *комунікативний* [6, с. 21].

Термін “художня культура” часто ототожнюється із “естетичною культурою”, але можна виділити різницю між ними. “Естетична культура” – це більш широке поняття, ніж “художня культура”, яка, в свою чергу, є її найважливішим компонентом, “ядром”. З огляду на близькість понять “художня” та “естетична культура” особистості деякі з виділених Л. М. Михайловою критеріїв сформованості рівня естетичної культури доцільно використовувати і для оцінювання художньої культури студентів.

На наш погляд, заслуговують на увагу також критерії, використані В. Рагозіною у процесі комплексної діагностики художньо-естетичного розвитку учнів. Науковцем оцінювалася мотивація художньо-естетичної діяльності (пізнавальний інтерес; ціннісні орієнтації); освітній рівень (ерудиція, тезаурус, наявність знань, умінь і навичок); художньо-образне мислення (інтерпретація художнього образу); здібності до художньо-естетичної (практичної) діяльності [8, с. 52].

Як одну із важливих складових художньої культури вчені (Н. В. Волков, А. В. Голізова, О. Н. Дем'янчук) характеризують художній (художньо-естетичний) смак. Вони вважають, що достатній рівень художньо-естетичного розвитку дозволяє студентам успішно здійснювати декоративно-ужиткову діяльність на заняттях з образотворчого мистецтва. Саме тому ними визначені такі складові художньо-естетичного розвитку: *знання історії формотворення та стилістики предметного середовища; художні здібності, необхідні для створення естетично грамотної виразної форми; навички створення і перетворення речей, володіння технологічними прийомами, варіативність та конструктивність мислення та ін..*

Для студентів художня культура виступає системою цінностей, якими вони оволодівають у процесі навчання практично-творчої та художньої діяльності. На формування всебічно і гармонійно розвиненого професійного спеціаліста з відповідним рівнем художньо-естетичної культури повинно бути спрямована вся навчально-виховна система вищої освіти.

В дослідженні психології здібностей до образотворчої діяльності В. І. Киреєнко вивчає комплекс цих здібностей, до якого входять: естетичні висловлювання, уява, зорова пам'ять на форми, точність і впевненість рухів, основні здібності (оригінальність лінійного малюнка, сприйняття пропорцій, аналіз перспективи, сприятливість до кольору), емоційна чутливість [2, с. 158].

Зупиняючись на спеціальних здібностях, Л. А. Венгер вбачає образотворчі здібності в особливостях зорового сприйняття людини, зокрема: цілісного сприйняття, сприйняття перспективних змін властивостей предметів, пропорцій та ін. [1, с. 28]. Ці властивості притаманні художньо розвиненій людині.

Досліджуючи психічний розвиток, Г. С. Костюк наводить властивості особистості, що складають здібності до образотворчої діяльності (виявлені дослідженнями мистецтвознавців і психологів), в числі яких: художня спостережливість, що виявляється

зокрема в здатності вдивлятися в людей, бачити вирази їх облич, особливості їх пози, рухів тощо; пам'ять на образи предметів, явищ, пейзажів, людей; зорова уява, потрібна для композиції малюнків; образне мислення, проникнення в сутність зображуваний явищ, узагальнення і ідейна їх оцінка; любов до малювання, підтримувана успіхами в цій діяльності, в оволодінні потрібними для неї вміннями і навичками, невтомне прагнення малювати, захоплення цією справою і величезна працездатність [3, с. 333].

Усі перераховані властивості особистості особливо важливі для вчителя технологій, так як формування у студентів умінь проектування тісно пов'язане обов'язковим урахуванням художньо-конструкторського аспекту на основі розуміння наступних положень: знання фігури людини, її пропорцій, законів і правил гармонійного сполучення окремих частин одягу. Тобто, основою проектування є композиція.

За перекладом з латинської *composition* означає поєднання, створення, побудова нового. Композиція для одягу це сукупність усіх елементів, що характеризують виріб. Вивчення студентами курсу "Основи композиції" має особливе значення для підвищення рівня сформованості художньої культури. Для вдалого композиційного рішення моделі студентам необхідно досягти підпорядкованості всіх її елементів, у якій одні деталі та елементи доповнюють інші, і всі разом визначають цілісність та зміст виробу.

До основних елементів композиції відносять форму, силует, лінії, пропорції, ритм, колір, контраст, ілюзію, художній стиль. Компетентність у створенні композиції полягає в умінні поєднати окремі і розрізнені елементи в єдине ціле, а через форму передати власні ідеї, смаки, почуття, створити новий художній образ. Студентам запропонована програма системи автоматизованого проектування одягу, що дає можливість прискорити процес моделювання, урізноманітнити його та розширити варіативність вибору елементів композиції.

Висновки. Таким чином, з нашої точки зору, системою цінностей, якими повинні оволодіти студенти у процесі навчально-пізнавальної, практично-творчої та художньої діяльності повинні бути: знання способів формотворення та стилістики предметного середовища; художні здібності та спостережливість; образне мислення, зорова уява, проникнення в сутність зображуваних явищ, узагальнення та їх оцінка; володіння технологічними компетенціями (прийомами); навички створення та перетворення речей на основі законів композиції (сприйняття пропорцій, ритму, сприйняття кольору та ін.).

Отже, можна визначити сутність художньої культури як сукупність досвіду матеріальної культури, знань, навичок і цінностей, що втілюються в мистецтві планування, винаходу, формотворення і виконання. Методами художньо-творчої діяльності студентів можна назвати композицію, моделювання, створення образів, синтезування, формування стилю.

Вважаємо, що процес формування художньої культури майбутніх учителів технологій має включати такі елементи: вибір компонентів художньої культури майбутнього фахівця за профілем; виявлення умов, здатних забезпечити їх реалізацію; вибір засобів та шляхів педагогічної організації навчальної діяльності, спрямованої на досягнення поставленої мети.

До основних напрямків підвищення рівня художньої культури як складової професійної компетентності слід віднести: оновлення змісту навчальних предметів з метою глибшого вивчення основ композиції; ширше використання комп'ютерних програм, що урізноманітнюють та прискорюють створення композиції; комплексне інформаційно-методичного забезпечення для розробки творчих проектів. Проблема формування художньої культури майбутніх учителів технологій все ще потребує подальшого дослідження.

Використана література:

1. Венгер Л. А. Педагогика способностей. – М., 1973. – 117 с.
2. Киреенко В. И. Психология способностей к изобразительной деятельности. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1959. – 302 с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / під ред. Л. М. Проколієнко. – К.: Радянська школа, 1989. – 608 с.
4. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посібник / за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.
5. Миропольська Н. Є. Естетичне і художнє: логіка педагогічного взаємозв'язку // Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки: збірник наук. праць / редкол. Т. І. Сущенко та ін. – Київ-Запоріжжя. – Вип. 21. – С. 274-277.
6. Михайлова М. Л. Виховання естетичної культури старшокласників (на матеріалі творів світового мистецтва): дис. ... канд. пед. наук. 13.00.07 / Теорія і методика виховання/ Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2001. – 215 с.
7. Лозовецька В. Т. Проблеми професійної компетентності викладача в сучасних соціально-економічних умовах // Дидактика професійної школи: збірник наукових праць. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – Вип. 3. – С. 52-56.
8. Рагозіна В. Особистісно-орієнтований підхід до діагностики розвитку учнів у процесі художньо-естетичного виховання // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 50-52.
9. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58-64.

Кучер С. Формирование художественной культуры студентов как составляющей профессиональной компетентности будущих учителей технологий.

В статье рассматривается сущность понятия “художественная культура” и ее близость с “эстетической культурой”. Предлагаются способы формирования и критерии оценивания уровня художественной культуры у студентов технологического-педагогического факультетов.

Ключевые слова: художественная культура, эстетическая культура, профессиональная компетентность.

Kucher S. The formation of the art culture of students as the component part of the professional competence of the future teachers of technology.

The article deals with the essence of the concept of “art culture” and its affinity to the “aesthetic culture”. The methods of formation and the criteria for assessing the level of art culture of the students of technological and pedagogical faculties are offered.

Keywords: art culture, aesthetic culture, professional competence.

Левченко Н. Г.
Інституту педагогіки НАПН України

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОГО ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ – КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті запропоновано доповнити складові професійної компетентності майбутніх учителів технологій відсутнім компонентом – сформованістю фахового понятійно-термінологічного апарату.

Ключові слова: фаховий понятійно-термінологічний апарат, професійна компетентність, майбутні учителі технологій, професійна підготовка майбутніх учителів технологій.

Вищі педагогічні навчальні заклади мають значний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі технологій. Однак, докорінні зміни в змісті технологічної освіти, реформування українського суспільства значною мірою вплинули на характер і